

1 NYANDHANG SAPRELUNE

ꦒꦤ꧀ꦢꦲꦁꦱꦥꦫꦺꦤꦸꦤꦺ

Kaya kang wis dakcritakake minggu kapungkur, dina iki aku sida nyelakake sowan Mas Djaka saprelu ajar nulis Jawa. Olehe milih dina Setu amarga tiba preine aku lan Mas Djaka anggone nyambutgawe. Dilalah amarga *weekend*, wektune ngepasi tanggane Mas Djaka duwe gawe supitan. Mangka swarane speaker gumrebeg kaya gunung njeblug. Mula Mas Djaka banjur ngejak sinau ana kafe anyar tengah sawah kae, ngiras penglaris karang sing tuku ya durung rame banget.

Ing wulangan kang sepisan iki, Mas Djaka nedya mulangake bab sandhangan kang minangka panyalining swara ing saben wanda. Jinising sandhangan swara yaiku ana *pepet*, *wulu*, *suku*, *taling*, lan *taling-tarung*. Ngendikane Mas Djaka, panganggone sandhangan swara kudu jumbuh kalawan jejeg–miringing swara, supaya ora gawe bingung tumrap sapa wae kang maca. Ewadene isih akeh wong kang meksa kleru anggone ngetrapake sandhangan, contone ing bab panulising tembung ”kucing”. Kang kudune swara *miring* nganggo sandhangan wulu, nanging malah disandhangi taling amarga ungele memper swara é.

ꦏꦸꦕꦸꦁ	kucéng ×	(klèru)
ꦏꦸꦕꦶꦁ	kucing ✓	(baku)
ꦏꦸꦭꦺꦴꦫ	mulor ×	(klèru)
ꦏꦸꦭꦸꦫ	mulur ✓	(baku)

”Galo sawangen, Dhi.” Mas Djaka nglirik marang ibu–ibu kang lagi matun

ing sawah kae. Ingatase lagi nyambut gawe reged, nanging isih meksa nganggo mas–masan gumebyar pating cranthel saawak. Senajan mas–masan iku duweke dhewe, nanging yen disawang tetep wae ora jumbuh karo kahanan, awit sing jenenge kuningan kuwi ora bisa disandhang sawayah-wayah, apa maneh yen pinuju ing wayahe nyawah. Malah–malah, yen wayahe adus ya ora prelu nyandhang babar pisan. Panganggone sandhangan ing aksara Jawa uga bisa diupamakakekaya mangkono. Mula aksara kang ora nganggo sandhangan kuwi bisa diarani aksara nglegena, ateges ligan.

Mas Djaka nuli crita yen ana wong kang nulis jeneng kutha ”Wonosobo” nganggo taling–tarung, adhedhasar ejaan Latine kang pancen nganggo huruf o. Mangkono kuwi uga kleru, jalaran swara o ing kono yen kaprenahake sajatine swara o kang diwaca jejeg, mula cukup ditulis nglegena tanpa taling–tarung. Nyatane, tumrap para sedu- lur Panginyongan (Banyumasan), tembung ”Wonosobo” pocapane isih nganggo a *miring*, mula keprungune dadi kaya wanasabak. Tuladha liyane, upamane yen tembung kuwi kawuwuhan panambang-*e/-ne*, swarane a jejeg mesthi bakal kasalin a *miring*. Mula, tulisan ”Wanasabane ora kena diwaca *wonosobone*, ananging wonosabane, awit dhasare ya pancen ngemu swara a, amung beda jejeg–miringe wae.

ꦮꦺꦴꦤꦺꦴꦱꦺꦴꦧꦺ	wonosobo ×	(klèru)
ꦮꦤꦱꦱꦧ	wanasaba ✓	(baku)

”Mula kadhang kala, nglegena kuwi ora salawase saru, apa maneh yen sandhangane malah meksa gawe bingung,” Mas Djaka ngobahake racikan saemper tandha kutip. Aku kukur sirah senajan ora gatel.

dening Agus Wepe
Muride Mas Djaka. Asli Wanasaba.
Seneng utheg sinau aksara Jawa.

2 DIPANGKU BEN MENENG

"Dhi, dhek cilik samang nyandhing Bapak Ibu 'pa 'ra?" Mangkono pitakone Mas Djaka minangka pambukaning obrolan.

"Lha iya, ta, Mas," aku mangsuli kanthi mantep.

"Ora, maksudku, rak ora diemong Simbah, apa sapa, ngono," ujure Mas Djaka sinambi orek-orek ana kertas. "Ateges ya ngrasakake digendhong, dipangku bapak-ibune.

"Ho'oh, Mas, kala-kala ya karo Simbah," jawabku. "Dhek biyen aku cilik, gonta-ganti di gendhongi kambi Simak, Ramak, apa Simbah, dikekudang mawa panggadhang kang apik-apik. Wektu semana aku durung duwe panemu apa-apa, awit ngertiku ya mung kekarepanku tansah disembadani. Sawayah-wayah wong tuwaku tindak ngendi ya aku tansah ana gendhongan. Mula dadi bocah cilik ya anane mung manut, dadi durung bisa nggugu karepe dhewe. Malah-malah .."

"Nyoh Dhi," Mas Djaka nuduhake orek-orekane mau, "Iki sing diarani pangkon." Aku ngematake sambu manthuk-manthuk. Ana simbul kang wangune kaya kursi mawa lendhehan.

Mas Djaka nuli nerangake yen pangkon bisa diupamakake pamangkoning wong atuwa tumrap bocah. Karepe wong tuwa, yen bocah nangis, janji wis dipangku, digendhong apa dikekudang, bisa dadi sarana lerem lan menenge bocah mau. Semana uga bab tandha pangkon, yen wis ditepakake ana sawijining aksara, bisa kanggo ngenengake swarane aksara kang kasinungan. Tuladhane yen aksara *ka* dipangku, swarane *a* banjur ilang, dadi mung mligi konsonan

tanpa vokal.

က	ka
ကျ	k
ဇာဇာက	bapaka
ဇာဇာကျ	bapak

Saiki 'mang cobanen, nulis nganggo pangkon.”

Barang dakjajal, Mas Djaka malah mesam–mesem, sajak ana sing luput saka tulisanku. Pirsya yen aku bingung, Mas Djaka banjur nerangake. ”Ora, dudu apa–apa kok, Dhi. Iki ora luput blas. Wis bener, nanging kalebune boros.” Lah tripun, ta?

Jebulnya-jebul, olehku nulis samubarang tembung kang ngemu swara mati, sakabehane dakpangkonni. Mangka panganggoning pangkon iku kalebu mirunggan, yaiku yen kepepet wis kepanjangan pasangan matumpuk–tumpuk, kanggo mrenahake jeneng wong utawa panggonan, lan sapanunggalane. Liyane kuwi, kang dienggo cukup pasangan wae.

éntuk telahan ”Bagong”

ဂုဏ်ကျေးဇူးတင်စာလင်္ကာဂုဏ်	(klèru)
ဂုဏ်ကျေးဇူးတင်စာလင်္ကာဂုဏ်	(baku)

”Kaya aku iki, Dhi, kang wis duweni pasangan,” swarane Mas Djaka malih dadi lirih, ” tarkadhang ya isih bisa kepepet, banjur sambat ana pangkone wong tuwa.”

Lamat–lamat aku krungu swara wong dhehem–dhehem saka pawon.

”Nanging sing kaya mangkonno aja nganti dibacut–bacutake ya, Dhi. Mundhak boros tur aleman.” Swarane Mas Djaka sangsaya lirih. Lah kok malah aku sing menjep.

dening Agus Wepe
Muride Mas Djaka. Asli Wanasaba.
Seneng utheg sinau aksara Jawa.